

Omówienie nadesłanych książek

LITURGIKA

ARASZCZUK Stanisław, *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza w odnowionej liturgii Soboru Watykańskiego II* (Opolska Biblioteka Teologiczna 95), Opole 2007, 267 s., Uniwersytet Opolski: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego, ISBN 978-83-60244-57.

W monografii habilitacyjnej Autor dokonał analizy posoborowej księgi liturgicznej, zawierającej obrzędy liturgiczne poświęcenia nowego kościoła i ołtarza. Szczegółowe zagadnienia dotyczą: genezy i rozwoju obrzędów poświęcenia kościoła i ołtarza, prac redakcyjnych nad posoborową księgą tych obrzędów oraz ich teologicznych treści. Autor dokonał następnie analizy poszczególnych elementów obrzędowych, a w końcu wskazał na pastoralne implikacje tych poświęceń. Na uwagę zasługuje przede wszystkim ukazana problematyka teologiczna nowych obrzędów dedykacji kościoła i ołtarza, przy czym bardzo wyraźnie wskazał, iż wpisują się one w nowe ujęcia posoborowej eklezjologii.

Problematyka pracy została omówiona w siedmiu rozdziałach: I. *Religijny i kultyczny obraz świątyni w Piśmie świętym oraz pierwszych wiekach chrześcijaństwa* (s. 13–37); II. *Geneza i rozwój obrzędów poświęcenia kościoła i ołtarza* (s. 39–59); III. *Prace redakcyjne i teologiczne treści eklezjologiczne nowych obrzędów poświęcenia Kościoła i ołtarza* (s. 61–81); IV. *Liturgia poświęcenia kościoła* (s. 83–131); V. *Liturgia poświęcenia ołtarza* (s. 133–175); VI. *Liturgia eucharystyczna* (s. 177–203); VII. *Pastoralne implikacje poświęcenia kościoła i ołtarza* (s. 205–240).

CHROMIK Tadeusz SJ, *Godzina święta. Nabożeństwa eucharystyczne*, Kraków: „Spes” 2007, 151, [2] s., ISBN 978-83-7482-118-6.

Jedną z form kultu Eucharystii poza Mszą św., gorąco zalecaną przez papieży, jest pierwszoczwartkowe nabożeństwo Godziny świętej. Niniejsza publikacja jest pomyślana jako pomoc dla duszpasterzy. Składa się z 12 gotowych nabożeństw, podzielonych na kolejne miesiące roku. Każde z nabożeństw posiada swoją myśl przewodnią dobraną do przeżywanego okresu liturgicznego i zawiera teksty rozważań modlitw oraz propozycje modlitwy wiernych. Autor proponuje również odpowiednie pieśni, które są dobrane do każdego nabożeństwa. Teksty rozważań są tematycznie dobrane do poszczególnych okresów roku liturgicznego lub roku kalendarzowego.

DELL'ORTO Stefano, *Święty Antoni z Padwy. Życiorys, nowenna, pieśni*, tł. Gustaw Kania, Warszawa: Wydaw. Księży Marianów 2007², 56, [3] s., ISBN 978-83-7502-070-0.

Św. Antoni należy do najbardziej znanych i popularnych świętych. Autor niniejszej niezbyt obszernej publikacji, skierowanej do szerokiego kręgu czytelników,

przybliży jego życiorys, ubogacając go o fragmenty kazań świętego z Padwy, legendy związane z jego postacią, jego kult oraz modlitwy i pieśni.

KAŁDON Stanisław Maria OP, *Różaniec Rodzinny znakiem czasu. Modlitewnik*, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2006, 320 s., ISBN 83-7300-684-2.

Autor pragnie spopularyzować w Polsce ideę Krucjaty Różańca Rodzinnego, założonej przez Irlandczyka o. Patryka Peytona. Polega ona na organizowaniu w ramach dekanatu lub nawet diecezji spotkań ewangelizacyjnych mających formę misji, rekolekcji, cyklu kazań, podczas której rodziny deklarują zobowiązanie do wspólnego odmawiania różańca. Krucjata trwa pięć tygodni. Książka przedstawia zarówno bardzo szczegółowo sam projekt Krucjaty, jak również stanowi praktyczną pomoc dla duszpasterzy zamierzających ją realizować dzięki gotowym wzorom nabożeństw, rozważań różańcowych i modlitw w niej zawartych.

RATZINGER Joseph kard., *Święto wiary. O teologii Mszy Świętej*, tł. Jarosław Merecki SDS, Kraków: „Salwator” 2006, 149 s., ISBN 83-60082-76-6.

Papież Benedykt XVI jeszcze jako arcybiskup Monachium ogromną wagę przywiązywał do liturgii. Ta niezbyt obszerna publikacja stanowi wynik jego przepowiadania, ale i osobistej refleksji na temat liturgii i modlitwy stanowiących istotną część życia chrześcijanina i w zamyśle autora ma stanowić pomoc w stawianiu czoła wyzwaniom naszego czasu. Podzielona jest na dwie zasadnicze części, z których pierwsza ma charakter teologicznej refleksji nad liturgią, a zwłaszcza Eucharystią, zaś druga porusza konkretne kwestie i problemy liturgiczne, powstałe zwłaszcza po odnowie soborowej.

Słowo Boże w liturgii i życiu Kościoła (Kościół w Trzecim Tysiącleciu 5), Andrzej ŻĄDŁO (red.), Katowice: Księgarnia św. Jacka 2006, 232 s., ISBN 978-83-7030-540-7.

Publikacja zawiera referaty wygłoszone na konferencji naukowej, zorganizowanej przez katedry liturgiki wydziałów teologicznych uniwersytetów w Opolu i Katowicach, w dniach 23 i 24 maja 2007 r.

Treść: CZERSKI Janusz, *Słowo Boże w kulcie Starego Testamentu i judaizmu*, s. 7–15; KOZYRA Józef, *Słowo Boże w kulcie Nowego Testamentu*, s. 16–41; SOBECZKO Helmut Jan, *Słowo Boże w tradycji Kościoła sprawującego liturgię*, s. 42–66; PIERSKAŁA Rudolf, *Nauczanie Soboru Watykańskiego II: liturgia słowa Bożego i liturgia eucharystyczna — jedno misterium*, s. 67–84; SODI Manlio, *Sakramentalny wymiar homilii*, s. 85–104; TWARDY Jan, *Głoszenie słowa Bożego formowaniem sumień słuchaczy*, s. 105–128; REGINEK Antoni, *Kantylacja — uroczysty przekaz słowa Bożego*, s. 129–136; ŻĄDŁO Andrzej, *Formacja świeckich szafarzy słowa Bożego: lektorów i psalterzystów*, s. 137–148; MATEJA Erwin, *Czytania wspólne w Mszach o świętych*, s. 149–167; SZEWCZYK Leszek, *Lekcjonarz źródłem treści dla „lectio divina”*, s. 168–182; KOSTORZ Jerzy, *Pedagogia liturgiczna a pedagogia katechizowania*, s. 183–206; SOSNA Krzysztof, *Liturgia słowa w katechezie*, s. 207–225.

SUPERSON Jarosław A. SAC, *I Nieszpory uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata w „Liturgia horarum”. Źródła – historia – teologia*, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2007, 129, [1] s., ISBN 978-83-7438-120-8.

Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla nie doczekała się jeszcze zbyt wielu opracowań w języku polskim i to skłoniło autora do podjęcia tego właśnie tematu. Publikacja stanowi wnikliwą analizę poszczególnych elementów nieszporów uroczystości Chrystusa Króla, w której autor posłużył się metodą badania tekstu liturgicznego. Przedstawia źródła poszczególnych tekstów, ich dzieje na przestrzeni wieków oraz zawartą w nich teologię. Korzysta przy tym z bogatej literatury, zwłaszcza języka włoskiego.

SUTFIN Edward J., *Prawdziwy duch Bożego Narodzenia* (Biblioteka Rodziny Katolickiej 5), tł. Anna Wrzosek, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia 2006, 219 s., ISBN 83-7300-761-X.

Książka ma charakter popularny i przeznaczona jest dla duszpasterzy, katechetów i rodziców pragnących przybliżyć dzieciom i wyjaśnić podstawowe prawdy zawarte w liturgii Adwentu i Bożego Narodzenia. Autor proponuje różnego rodzaju pomysłów, które przybliżą dzieciom ducha Kościoła, w tym postacię popularnych świętych czy wiele elementów folkloru. Zastosowanie jednego lub wielu z tych pomysłów musi zależeć od domu, szkoły i środowiska kulturowego, w jakim pragnie się je wykorzystać. Książka podzielona jest na kolejne niedziele Adwentu i poszczególne dni oktawy Bożego Narodzenia oraz święta mające związek z narodzeniem Chrystusa.

WORBS Marcin, *Człowiek w misterium liturgii. Antropologiczny wymiar liturgii w ujęciu Romana Guardiniego* (Opolska Biblioteka Teologiczna 95), Opole 2007, 208 s., Uniwersytet Opolski: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego, ISBN 978-83-60244-60-9.

Monografia habilitacyjna jest swego rodzaju syntezą dotychczasowych badań nad twórczością, wybitnego i wciąż popularnego filozofa i teologa, Romano Guardiniego (1885–1968). Autor stawia sobie za cel szczegółową analizę jego dorobku pisarskiego, zwłaszcza związanego z problematyką antropologii liturgicznej, usiłuje również porównać jego ujęcia z nauką Kościoła i twórczością innych pisarzy. Refleksja teologiczno-liturgiczna tego pioniera ruchu liturgicznego wywarła niewątpliwie wpływ na reformę i odnowę liturgiczną *Vaticanum II*, a zwłaszcza na podstawowe założenia teologiczne tej odnowy.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów: I. *Założenia filozoficzne i antropologiczne* (s. 13–45); II. *Sens liturgii dla człowieka* (s. 47–88); III. *Osobowe znaki w liturgii* (s. 89–115); IV. *Człowiek wobec rzeczowych, przestrzennych i czasowych znaków w liturgii* (s. 117–150); V. *Warunki właściwego uczestnictwa w liturgii* (s. 151–182).

MUZYKA KOŚCIELNA

MONTAGU Jeremy, *Instrumenty muzyczne Biblii*, tł. Grzegorz Kubies, Kraków: Wydaw. Homini 2006, 212 s., ISBN 83-89598-87-6.

„Niniejsza publikacja — jak czytamy na obwolucie książki — to pasjonujące filologiczno-muzykologiczne studium instrumentów wzmiankowanych w Biblii. Autor, łącząc zawodowe kompetencje z lekkością stylu i omalże dedektywistyczną pasją, bada hebrajskie, greckie, łacińskie i angileskie wersje tekstów biblijnych, ich talmudyczne komentarze oraz liczne źródła pozatekstowe — świadectwa kultury materialnej rozmaitych cywilizacji, dostarczające interesujących analogii. Na tej podstawie identyfikuje i omawia instrumenty występujące w różnych kontekstach w Starym i Nowym Testamencie, by w efekcie umożliwić czytelnikowi (...) lepsze „wysłuchanie się” w bogactwo muzyki i dźwięków rozbrzmiewających w księgach biblijnych”

Musica Sacra 2. (Prace Specjalne 72), Janusz KRASSOWSKI I IN. (red.), Gdańsk: Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki 2006, 178 s., ISSN 0239-7080.

Jak czytamy w *Przedmowie*: „Publikacja niniejsza kontynuuje cykl poświęcony problematyce muzyki kościelnej. Ten krąg zagadnień znalazł w środowisku Akademii Muzycznej w Gdańsku swoje formy organizacyjne w postaci kierunku studiów i Zakładu Muzyki Kościelnej, a także sesji naukowych, poświęconych muzyczno-sakralnej problematyce. Publikacja ma za zadanie dokumentację, prezentację naukową oraz popularyzowanie zagadnień wyłaniających się z obszarów muzyki i *sacrum*. Zawartość tego zeszytu obejmuje naturalnie prace autorskie przedstawione na sesji — ale także prace innych autorów, zainspirowanych tworzącym się tu ośrodkiem i możliwością prezentowania wyników badań. Treść zarysowała się tu jak gdyby w trzech kierunkach: prawnokościelnym, praktyki muzycznej oraz historycznym” (s. 9). Obok artykułów zamieszczono tu noty o autorach, program sesji oraz dodatek nutowy, zawierający *Mszę polską ku czci św. Jadwigi* ks. Józefa Orszulika (1896–1974), przeznaczoną na 4-głosowy chór mieszany i organy.

Treść: GRYGIEL Wojciech P., *Muzyka jako echo natury*, s. 11–20; POŚPIECH Remigiusz, *Muzyka religijna poza celebracjami liturgicznymi w świetle dokumentów Kościoła*, s. 21–37; KLIMEK Mariusz, *Liturgiczne funkcje muzyczne: kantor i psalterzysta. Historia i terażniejszość*, s. 38–45; WANAT Arkadiusz, *Psalmy w praktyce liturgicznej Kościoła*, s. 46–57; KACZOROWSKI Robert, *Świątynia jako miejsce spotkania człowieka z pięknem*, s. 58–67; RYTEL Ewa, *Funkcja organisty we współczesnym Kościele w Polsce w świetle badań*, s. 68–78; SZADEJKO Andrzej, *Kształcenie organistów w Wyższej Szkole Muzyki Dawnej „Schola Cantorum Basiliensis” w Bazylei. Teoria i praktyka*, s. 79–91; GRUCZA Roman, *Stanisław Moniuszko i jego muzyka religijna*, s. 92–102; KACZOROWSKI Robert, *„Msze za umarłych” ze śpiewnika ks. Kellera z 1871 roku*, s. 103–125; TYRAŁA Robert, *Odnowa muzyki kościelnej w Polsce od końca XIX wieku do wybuchu II wojny światowej*, s. 126–155.

Muzyka w służbie Bogu i człowiekowi. Materiały I Diecezjalnego Kongresu Muzyki Liturgicznej Gliwice 14–16.10.2005 oraz wykłady formacyjne dla muzyków kościelnych (Studia i Materiały Diecezji Gliwickiej 1), Franciszek KOENIG (red.), Gliwice: Kuria Diecezjalna 2006, 168 s., ISBN 83-909658-7-9.

Omawiana pozycja zawiera materiały I Diecezjalnego Kongresu Diecezji Gliwickiej, który miał miejsce w dniach 14–16 X 2005 r., na zakończenie Roku Eucharystii w diecezji gliwickiej. Jak czytamy w redakcyjnym wstępie: „składają się na nie m.in. referaty wygłoszone przez zaproszonych gości, uczestników kongresu (...), podsumowania pracy w trzech grupach tematycznych (*Postuga organisty i jego formacja; Rola zespołów śpiewających w liturgii; Udział orkiestr dętych w liturgii*), sprawozdanie z całości prac kongresowych, lista uczestników, prezentacja osób zaproszonych oraz treść homilii wygłoszonej przez ks. dr hab. Antoniego Reginka z Katowic w czasie Mszy kongresowej. (...) Korzystając z okazji wydania materiałów kongresowych, w ramach niniejszej publikacji ujęto również referaty wygłoszone podczas spotkań formacyjnych dla muzyków kościelnych w kilku minionych latach” (s. 5–6).

Z treści: Kard. RATZINGER Joseph, „*Śpiewajcie Panu pieśń nową*” *Kazanie na dzień św. Cecylii (Rzym 22.10.1996)*, s. 9–12; POŚPIECH Remigiusz, *Specyfika śląskiej tradycji liturgiczno-muzycznej we wczesnym etapie jej kształtowania (do Soboru Trydenckiego)*, s. 19–27; PAWLAK Ireneusz, *Muzyka jako istotny element liturgicznej celebracji*, s. 29–36; KICINGER Bogdan, *Kształcenie muzyków kościelnych w ramach Diecezjalnego Studium Organistowskiego. Specyfika i problemy*, s. 75–82; BRZOSKA Mariola, *Rejestracja w akompaniamencie organowym*, s. 83–90; KOENIG Franciszek, *Odpowiedzialność organisty w zakresie właściwego utrzymania organów*, s. 91–100; KRAWIEC Waldemar, *Życie i twórczość Moritza Brosiga*, s. 101–109; KOENIG Franciszek, *Istotny charakter muzyki liturgicznej*, s. 111–122; TENŻE, *Kształt muzyki liturgicznej w świetle najnowszych dokumentów Kościoła*, s. 123–141; POŹNIAK Grzegorz, *Schola liturgiczna jako miejsce liturgiczno-muzycznej formacji dzieci*, s. 143–149; KOENIG Franciszek, *Psalterzysta w historii i w ujęciu współczesnych dokumentów Kościoła*, s. 151–165.

SMYKOWSKA Julia, *Muzyka organowa ks. dr. Józefa Surzyńskiego (1851–1919). Analiza – interpretacja – wartości estetyczne*, Poznań: Księgarnia św. Wojciecha 2006, 138 s., *Dodatek nutowy*, 48 s. ISBN 83-7015-940-0.

Praca Julii Smykowskiej stanowi istotny wkład do poznania wszechstronnej i aktywnej działalności niezwykle zasłużonego dla polskiej kultury muzycznej XIX stulecia kompozytora, organisty, muzykologa, pedagoga i działacza społecznego, absolwenta zagranicznych uczelni teologicznych (doktorat w Rzymie) i muzycznych (Lipsk, Monastyr, Ratyżbona). Twórczość ks. J. Surzyńskiego, na której znaczenie i wartość wielokrotnie zwracali uwagę muzykologowie i historycy muzyki, ciągle nie jest wystarczająco znana, przeanalizowana, a w konsekwencji — odpowiednio doceniona.

Prezentowana pozycja książkowa, dotycząca muzyki organowej J. Surzyńskiego, stanowi kolejny, ważny krok w procesie poznawania i przybliżania tego dorobku, istotnego przecież w rozwoju polskiej twórczości przeznaczonej na organy. Należy podkreślić, że pozycja ta stanowi cenne uzupełnienie dokonanych przez jej Autorkę nagrań dzieł organowych omawianego twórcy, które ukazały się w fonograficznym wydawnictwie *Acte Préalable*.

Autorka omawia organową twórczość J. Surzyńskiego na szerokim tle polskiej kultury muzycznej XIX stulecia (ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju muzyki religijnej) oraz cecylikańskiej odnowy muzyki kościelnej. Uwzględnia ponadto XIX-wieczną muzykę organową, wraz z rozwojem ówczesnego budownictwa organowego. Same zaś dzieła organowe J. Surzyńskiego poddaje analizie nie tylko muzykologicznej, ale również estetycznej (w nawiązaniu do koncepcji tożsamości dzieła muzycznego R. Ingardena), a także warsztatowej — dotyczącej problemów wykonawczo-interpretacyjnych. Cenne uzupełnienie książki stanowią aneksy, w których zamieszczono rejestrację jednego z omawianych preludium (op. 12 nr 5 — na temat pieśni *W żłobie leży*) oraz opisy organów, na których grał kompozytor, a także dodatek nutowy — zawierający incipity wszystkich dzieł organowych J. Surzyńskiego (na podstawie katalogu K. Winowicz), jak również — co szczególnie cenne — kilkanaście wybranych jego kompozycji, które poszerzają ciągle zbyt skromną polską literaturę organową XIX w.

ŻEBROWSKI Marcin Józef (poł. XVIII w.), *Missa ex D a Canto, Basso, Due Violini, Due Clarini ad libitum con Organo* (Muzyka Jasnogórska — Musica Claromontana 4), opr. i wstęp Remigiusz POŚPIECH, Częstochowa: Klasztor OO. Paulinów Jasna Góra — Kraków: Polskie Wydaw. Muzyczne SA 2006, 105 [2] s., nuty, il., teksty w j. pol. i ang. ISMN M-2740-0251-0.

BRIKNER Eryk OSPPE (1705–1760), *Completorium a Canto & Basso obligato, Alto & Tenore ad libitum, Due Violini con Organo; Hymnus pro Festis Apostolorum a Canto, Alto, Tenore, Basso con Organo* (Muzyka Jasnogórska — Musica Claromontana 5), opr. i wstęp Aleksandra PATALAS, Częstochowa: Klasztor OO. Paulinów Jasna Góra — Kraków: Polskie Wydaw. Muzyczne SA 2006, 78 [2] s., nuty, il., teksty w j. pol. i ang., ISMN M-2740-0255-8.

ELSNER Józef (1769–1854), *Nieszpory – Vespers Ex Officio majori Beatae Virginis Mariae ad Vesperas a Canto, Alto, Tenore Basso, Due Violini, Viola, Bassi (Violoncello et Basso), Due Flauti, Due Clarinetti, Due Corni, Due Clarini, Timpani con Organo* (Muzyka Jasnogórska — Musica Claromontana 6), opr. Hubert PROCHOTA, wstęp Remigiusz POŚPIECH, Częstochowa: Klasztor OO. Paulinów Jasna Góra — Kraków: Polskie Wydaw. Muzyczne SA 2006, 158 [2] s., nuty, il., teksty w j. pol. i ang., ISMN M-2740-0253-4.

Kolejne tomy zainicjowanej w 2005 r. serii *Muzyka Jasnogórska — Musica Claromontana* przynoszą następne dzieła kompozytorów jasnogórskich: o. E. Briknera

i M.J. Żebrowskiego oraz związanego z jasnogórskim klasztorem Józefa Elsnera — konfratra zakonu paulińskiego i jednego z najwybitniejszych przedstawicieli kultury muzycznej w Polsce XIX w. Celem niniejszej serii jest publikacja materiałów nutowych w formie źródłowo-krytycznych opracowań dzieł twórców jasnogórskich i innych kompozytorów polskich związanych z tym ośrodkiem, w oparciu o rękopisy zachowane w archiwum oo. Paulinów na Jasnej Górze. Tym samym realizatorzy projektu, nad którym — od strony merytorycznej — czuwają członkowie Zespołu Naukowo-Redakcyjnego Jasnogórskich Muzykaliów, pragną przyczynić się do odkrywania nieznanych kart polskiej kultury muzycznej i mają nadzieję, że — jak stwierdza w słowie wstępnym inicjator całego przedsięwzięcia, o. Nikodem Kilnar, Prezes Stowarzyszenia Kapela Jasnogórska — kolejne publikacje nutowe będą się przyczyniać do coraz lepszego i bardziej wszechstronnego poznawania bogactwa tradycji muzycznych w Polsce, że zainteresują nie tylko muzykologów i teoretyków, ale też wykonawców, dzięki którym dzieła te trafią do jak najszerszego grona miłośników muzyki” (s. 4). Warto zaznaczyć, że publikacje nutowe wydawane są równolegle do nagrań płytowych realizowanych w serii *Jasnogórska Muzyka Dawna* przez warszawskie firmy fonograficzne: *Musicon*, *DUX* oraz *Acte Prealable* (dotąd ukazało się już 25 płyt, w większości tzw. *World premier recording*, których część recenzowana jest w niniejszym numerze). Dopelnieniem całej serii będą zaś publikacje książkowe, zawierające materiały zorganizowanych konferencji naukowych poświęconych muzykom jasnogórskim (dotychczas zorganizowano konferencje poświęcone M.J. Żebrowskiemu, o. E. Brikerowi, o. C. Gieczyńskiemu i o. W. Leszczyńskiemu), spośród których pierwsze tytuły zaplanowane są na przyszły rok.

MUSICA CLAROMONTANA NA PŁYTACH

Z wielką radością należy odnotować fakt ukazania się do lipca 2007 r. kolejnych dziesięciu płyt z serii *Jasnogórska Muzyka Dawna — Musica Claromontana*. Ukazuje się ona dość regularnie od 2005 r., początkowo nakładem warszawskiej wytwórni płytowej *Musicon*, a obecnie także firmy fonograficznej *DUX*, mającej swą siedzibę również w Warszawie.

Ta niezwykle cenna na polskim rynku płytowym seria została stworzona specjalnie w celu utrwalenia w postaci nagrań, a tym samym przybliżenia szerszemu gronu odbiorców dawnych kompozycji zachowanych w zbiorach klasztoru Ojców Paulinów na Jasnej Górze. Jest ona wynikiem niezwykle intensywnej i twórczej działalności Stowarzyszenia *Kapela Jasnogórska* kierowanego przez o. Nikodema Kilnara OSPPE oraz powołanego przez władze klasztorne Zespołu Naukowo-Redakcyjnego Jasnogórskich Muzykaliów, któremu przewodniczy dr hab. Remigiusz Pośpiech, prof. UO.

Na płytach serii *Jasnogórska Muzyka Dawna* zarejestrowanych zostało już szereg kompozycji religijnych powstałych głównie w XVIII w., ale także w I poł. XIX w. Na wspomnianych dziesięciu nowych albumach serii znalazły się utwory następują-

cych kompozytorów: o. Eryka Briknera OSPPE (1705–1760), Franciszka Perneckhera (zm. 1769), Josepha Riepla (1709–1782), Mateusza Zwierzchowskiego (ok. 1713–1768), Marcina Józefa Żebrowskiego (poł. XVIII w.), Ignacego Rygala (II poł. XVIII w.), Jana Engla (zm. 1778), Franciszka Kottritscha (ok. 1727–1787), Ludwika Maadera (II poł. XVIII w.), Michała Orłowskiego (II poł. XVIII w.), o. Amando Ivančića (1727–ok. 1790?), Jana Tomasza Żebrowskiego (II poł. XVIII w.), o. Michała Zygmuntowskiego OSPPE (1732–1802), Filipa Gotschalka (zm. 1809), o. Cyryla Gieczyńskiego OSPPE (1793–1866) oraz Józefa Elsnera (1769–1854).

Pierwsza z płyt, opatrzona numerem jedenastym w serii (MCCD 11), poświęcona została pamięci Ojca Świętego Jana Pawła II. Wynika to głównie z faktu, iż koncert z tym repertuarem w Bazylice Jasnogórskiej miał miejsce w przeddzień pogrzebu papieża. Znajdujemy tu XVIII-wieczne arie pasyjne (*ariae de passione*) takich twórców, jak: F. Perneckher, I. Rygal, F. Kottritsch, L. Maader i F. Gotschalk. Prócz wspomnianych arii płyta ta zawiera również *Stabat Mater* F. Kottritscha. Wszystkie wymienione wyżej kompozycje nagrane zostały w interpretacji zespołu *Concerto Polacco* kierowanego przez Marka Toporowskiego.

Na kolejnej płycie omawianej serii (MCCD 12) zarejestrowane zostały — w wykonaniu tego samego zespołu oraz chóru *Sine Nomine* — dwa dzieła: *Completorium* o. E. Briknera oraz nieznanе dotąd oratorium *Christiani poenitentes ad Sepulchrum Domini* J.T. Żebrowskiego, którego rękopis pochodzący z 1793 r. zachował się w Bibliotece Saksońskiej w Dreźnie. Warto tu podkreślić, iż jeżeli rozstrzygnięte zostaną wątpliwości co do roli J.T. Żebrowskiego w powstaniu tego dzieła (kompozytor czy tylko skryptor?), może się okazać, że jest to najwcześniejsze zachowane oratorium polskiego kompozytora.

Kolejna, trzynasta płyta (DUX 0352) zawiera w tym samym wykonaniu wyłącznie utwory religijne o. Amando Ivančića OSPPE, kompozytora chorwackiego pochodzenia. Są to: *Missa Solemnis*, *Regina coeli*, *Salve Regina* oraz *Litania de Beata Maria Virgine*.

Na czternastej, także wydanej przez wytwórnię DUX, płycie (DUX 0353) zatytułowanej: *Ciemne Jutrznie*, wspomniani wyżej artyści wraz z oo. paulinami nagrali wykonywane podczas Wielkiego Tygodnia lamentacje (zaczepnięte z kancjonałów piotrkowskich i *Liber usualis*) oraz responsoria opracowane wielogłosowo przez kilku kompozytorów związanych z jasnogórską kapelą: J. Riepla (dwie arie *Patrz grzeszniku*, responsoria *Vinea mea*, *Sicut ovis*, pieśń *Ach! Lud wybrany*), o. M. Zygmuntowskiego OSPPE (responsoria *Omnes amici mei*, *Velum templi*, a także opracowane przez niego teksty kolejnych responsoriów: *In Monte Olivetti*, *Tristis est anima mea*, *Ecce vidimus eum*, do których wykorzystał wybrane fragmenty *Sabat Mater* Josepha Haydna), M. Zwierzchowskiego (responsorium *Jerusalem, surge et exulte*) oraz F. Perneckhera (responsorium *Plange quasi virgo*). Wszystkie wymienione utwory zostały zamieszczone na płycie w kolejności zgodnej z liturgicznym układem Ciemnych Jutrzní.

Na piętnastym albumie omawianej serii (MCCD 15) zarejestrowane zostały przede wszystkim kompozycje czysto instrumentalne M. Orłowskiego (*Symfonia in F*), J. Engla (*Symfonia Es-dur*, *Symfonia B-dur*) i A. Ivančiča (*Symfonia G-dur*), ale również dwa utwory wokalnie-instrumentalne L. Maadera (*Aria in D* „*Ave mundi spes Maria*” oraz *Offertorium in A* „*Ave Virgo Gratiosa*”). Dzieła te wykonuje Zespół Muzyki Dawnej *Kapela Jasnogórska / Capella Claromontana* pod kierunkiem Jana Tomasza Adamusa, a w przypadku dwóch ostatnich na płycie utworów L. Maadera także śpiewacy soliści: Jacek Ozimkowski (bas), Marzena Lubaszka (sopran), Joanna Dobrakowska (alt) i Piotr Szewczyk (tenor).

Szesnasta płyta (MCCD 16) zawiera dwa wielkie dzieła religijne, a mianowicie *Magnificat* M.J. Żebrowskiego oraz *Missa in C* o. A. Ivančiča. Słyszymy je ponownie w znakomitych interpretacjach zespołu *Concerto Polacco* i chóru *Sine Nomine* kierowanych przez Marka Toporowskiego.

Siedemnasty album serii (MCCD 17) zawiera natomiast szereg kompozycji o. C.F. Gieczyńskiego OSPPE (*Offertorium* „*Veni creator Spiritus*”, *Missa in D*, *Aria*, *Offertorium ex G* „*Salve Regina*”, *Missa in C*, *Rorate coeli*, *Offertorium* „*Aeternus Deus*”, *Do Góry Świętej* i *Offertorium* „*Veni Sanctificator*”), a także trzy kompozycje J. Elsnera (dwa hymny: *O Gloriosa Virginum* i *Ave Maris Stella* oraz *Offertorium* „*Cantate Domino*”). Wszystkie wymienione tu kompozycje wykonuje świetny zespół *La Tempesta* kierowany przez Jakuba Burzyńskiego.

Na kolejnym krążku, oznaczonym numerem dziewiętnastym, znajdujemy ponownie dzieła J. Elsnera. Tym razem są to: *Missa in a* op. 81 oraz *Vesperae in C* op. 36. Wykonują je muzycy Zespołu Muzyki Dawnej *Kapela Jasnogórska / Capella Claromontana* Jana Tomasza Adamusa.

Na przedostatnim omawianym tu albumie, opatrzonym numerem dwudziestym pierwszym (DUX 0354) i zatytułowanym: *Ave Maria. Muzyka religijna Józefa Elsnera ze zbiorów jasnogórskich*, wrocławski zespół chórалny *Cantores Minores Wratislavienses*, kierowany przez Piotra Karpotę, wzbogacony na potrzeby nagrania o sekcję instrumentów realizujących *basso continuo*, zarejestrował następujące dzieła tego kompozytora: *Ave Maria B-dur*, *Motetto für Doppelchor* „*Gloria et honore coronasti Eum*”, cztery *Hymni in Solemni Processione S.S. Corporis Christi*, *Msza na cztery głosy z towarzyszeniem Organu na obchód dziękczynnego Nabożeństwa wznowionego Arcy-Bractwa Nieustającej Adoracji Przenajświętszego Sakramentu*, *Msza Pasterska napisana na Uroczystość Bożego Narodzenia na cztery głosy z Organem i wiolonczellą (ad libitum)*, *Msza Święta w Oczystym Języku na Cztery Głosy z towarzyszeniem Organu* oraz wieńcząca płytę *Ave Maria Es-dur*.

Ostatnia omawiana płyta, wydana jako trzydziesty album serii *Jasnogórska Muzyka Dawna* (MCCD 30), zawiera z kolei kilka kompozycji religijnych L. Maadera (*Litania in D*, *Requiem in dis*, *Offertorium* „*Laudate Dominum in Sanctis ejus*”) oraz F. Gotschalka (*Offertorium* „*Eja chori resonate*”) w wykonaniu Zespołu Muzyki Dawnej *Kapela Jasnogórska / Capella Claromontana* Jana Tomasza Adamusa.

Po tym dokładnym wyliczeniu i wymienieniu utworów zarejestrowanych na kolejnych nowych dziesięciu płytach serii *Jasnogórska Muzyka Dawna* należałoby przyjrzeć się bardziej szczegółowo repertuarowi i artystycznemu poziomowi jego wykonania. Jednakże w tak krótkiej prezentacji, mającej zdecydowanie bardziej charakter pogładowy niżli analityczny, nie sposób jest omówić szczegółowo utworów zawartych na wszystkich przedstawionych tu płytach. Mimo to trzeba poświęcić trochę uwagi najbardziej interesującym, według mnie, nagraniom płytowym w ramach omawianej serii.

Ogólnie wykonania zarejestrowanych tu dzieł muzycznych cechuje dość wysoki i wyrównany poziom artystyczny. Jest to w głównej mierze zasługą znakomitych muzyków instrumentalistów, specjalizujących się w wykonawstwie muzyki dawnej, oraz współpracujących z nimi wybitnych śpiewaków. Muzycy ci są wszak podstawowym i niezwykle ważnym ogniwem w tym wielkim i jakże cennym projekcie nadania dźwiękowej postaci jasnogórskim zabytkom muzycznym. Zauważalne jest ze wszech miar godne pochwały dążenie wykonawców do precyzji interpretacyjnej oraz poprawności stylistycznej i intonacyjnej.

Wszystkie z przedstawionych powyżej płyt śmiało można polecić słuchaczom spragnionym autentycznego piękna muzyki religijnej. Na kilka jednak, wyróżniających się zdecydowanie najwyższym poziomem artystycznym, należałoby zwrócić szczególną uwagę. Do takich na pewno zaliczyć należy płytę nagraną przez znakomity zespół *La Tempesta* pod kierunkiem Jakuba Burzyńskiego. Muzycy w sposób niezwykle interesujący i piękny wykonują na niej dzieła o. Cyryla F. Gieczyńskiego oraz Józefa Elsnera. Nagranie to cechuje doskonale wyrównane, a jednocześnie nader selektywne brzmienie całego aparatu wykonawczego. Świetny jest tu także dobór solistów śpiewaków. Szczególnie pięknie brzmi w nagraniu głos sopranistki Bogumiły Dziel-Wawrowskiej. Wspaniała, miejscami porywająca gra orkiestry z popisowymi partiami różnych grup instrumentów (m.in. w mszach o. Gieczyńskiego) sprawia, że płyty tej słuca się z ogromną przyjemnością i radością.

Również album poświęcony Janowi Pawłowi II z ariami pasyjnymi zasługuje na większą uwagę słuchaczy. Bardzo dobrze gra tutaj orkiestra *Concerto Polacco* Marka Toporowskiego. Wraz ze świetnymi solistami śpiewakami dyrygent potrafił wytworzyć w tym szczególnym nagraniu wyjątkowy nastrój zadumy i refleksji nad sprawami ostatecznymi. Muzyka przez nich wykonywana nabiera jeszcze głębszego wymiaru i znakomicie oddaje intencje twórców poszczególnych kompozycji. Długo w pamięci pozostaje także śliczny sopran Anny Mikołajczyk, która w sposób wręcz niezrównany wykonuje trudne partie w ariach pasyjnych F. Perneckhera i I. Rygala. Na wyróżnienie zasługuje też znakomity śpiewak Piotr Olech, obdarzony słodkim i aksamitnym altem.

Nie można w tym miejscu pominąć faktu, iż ci sami wykonawcy stworzyli wspaniałe interpretacje dzieł o. Amando Ivančića (m.in.: *Missa Solemnis* i *Litania de Beata Maria Virginis*) na płycie wytwórni *DUX*, która uzyskała w 2007 r. prestiżową

nagrodę „FRYDERYKA” w kategorii „Muzyka dawna”. Rok wcześniej do tej nagrody nominowana była płyta nr 12, zawierająca *Completorium* o. E. Briknera oraz oratorium *Christiani poenitentes ad Sepulchrum Domini* J.T. Żebrowskiego. W tym wypadku wykonawcami także byli znakomici muzycy zespołów *Concerto Polacco* i *Sine Nomine* kierowani przez Marka Toporowskiego.

Nie mniej od powyższych godną polecenia płytą omawianej serii jest też krążek zawierający nagranie *Magnificat* M.J. Żebrowskiego oraz *Missa in C* o. A. Ivančiča. Kompozycje te wykonują, tak jak poprzednio, muzycy zespołów Marka Toporowskiego. Na szczególną uwagę słuchacza zasługuje *Magnificat* M.J. Żebrowskiego, jedno z najwspanialszych dzieł religijnych późnego baroku w polskiej literaturze muzycznej. Podkreślić trzeba tu wspaniałą, chwilami zjawiskową grę orkiestry (piękne, wirtuozowskie partie rogów i trąbek) oraz śpiew solistów. Pod względem wokalnym interpretacja ta stoi na bardzo wysokim poziomie. Arie i duet w tym dziele pełne są niewysłowionego uroku i szlachetności. Również i tego albumu słucha się przeto z niemałą satysfakcją estetyczną.

Na pochwałę zasługują też walory artystyczne kilku kolejnych płyt prezentowanej serii. Są to między innymi: albumy nr 19 i 21 z kompozycjami religijnymi Józefa Elsnera. Obie te płyty stanowią trudny do przecenienia i niezwykle ważny wkład do popularyzacji dorobku tego twórcy wciąż za mało znanego w naszym kraju i w Europie. Wysokim poziomem artystycznym cechuje się druga płyta z nagraniami dzieł Elsnera w wykonaniu wrocławskiego zespołu *Cantores Minores Wratislavienses* pod kierunkiem Piotra Karpety. Przybliży ona słuchaczom prawie zupełnie do dziś nieznane utwory religijne tego kompozytora.

Kończąc niniejszą prezentację zawartości dziesięciu kolejnych płyt serii *Jasnogórska Muzyka Dawna — Musica Claromontana* należy zdecydowanie i dobitnie podkreślić fakt, że jej autorzy przykładają niezwykle ważną wagę do jak najbardziej starannego i fachowego jej wydawania. Płyty tej serii wyróżniają się bowiem szczególnie piękną i wysmakowaną szatą graficzną. Każdy krążek ozdobiony jest wytłoczonym na jego powierzchni nadrukiem ze starych rękopisów muzycznych. Przepięknie zaprojektowane są także okładki książeczek każdorazowo dołączanych do płyt. Zawierają one reprodukcje odpowiednio dobranych tematycznie miniatur zaczerpniętych z zażytkowych mszałów pochodzących z XV i XVI w. Treść tych książeczek jest też starannie redagowana w najdrobniejszych wprost szczegółach. Obszerne i wyczerpujące komentarze do poszczególnych albumów napisane zostały przez kilku muzykologów polskich — kompetentnych i wybitnych znawców problematyki muzyki sakralnej XVIII w. Ich autorami są: Aleksandra Patalas, Alina Mądry, Beata Stróżyńska i Remigiusz Pośpiech. Dodatkowo w książeczkach płytowych publikowane są teksty dzieł wokalnych oraz często fotografie rękopisów kompozycji nagranych na płytach. Prócz wyżej wymienionych elementów książeczki dołączane do albumów zawierają dokładne wykazy wszystkich wykonawców. W przypadku solistów zamieszczane są również ich krótkie biografie oraz fotografie.

To wspaniałe i zakrojone na wielką skalę przedsięwzięcie, jakim jest płytowa seria *Jasnogórska Muzyka Dawna — Musica Claromontana*, zdecydowanie zasługuje na jak najszerzą uwagę melomanów oraz wszystkich słuchaczy wrażliwych na piękno muzyki.

Wydaje się tym bardziej zasadne, że ta niezwykle cenna inicjatywa wydawnicza powinna być jeszcze bardziej nagłaśniana i promowana, aby mogła w pełni zaistnieć na polskim rynku płytowym. Miejmy więc nadzieję, że w najbliższym czasie ukazywać się będą kolejne wspaniałe albumy tej serii, a jej oddźwięk zataczać będzie coraz szersze kręgi.

Michał Pieczka